

AHO JUHANI

MUISTELMIA

JA

MATKAKUVIA

Juhani Aho

Muistelmia ja matkakuvia

«Public Domain»

Aho J.

Muistelmia ja matkakuvia / J. Aho — «Public Domain»,

© Aho J.

© Public Domain

Содержание

SAKARI TOPELIUKSEN TALVITELOILTA	5
TARU SAKARI TOPELIUKSESTA	9
LÖNNROTIN KUVA	12
ERÄS EPÄSIVEYDEN JA EPÄUSKON APOSTOLI	16
I	16
II	18
»SUURI VAINAJA»	21
BERGBOMIEN JÄÄHYVÄISJUHLA	28
Конец ознакомительного фрагмента.	29

Juhani Aho

Muistelmia ja matkakuvia

SAKARI TOPELIUKSEN TALVITELOILTA

Vaikutelmia käynnistä Koivuniemessä.

Monet ovat ne, jotka ovat Topeliuksen Koivuniemessä käyneet ja näistä käynneistään kertoneet. Sallittakoon kuitenkin vielä minunkin kertoa vaikutelmiani vanhan runoilijan talvimajasta. Sillä harvoin saamme enää nähdä keskuudessamme hänet itsensä, tuon ainoan elossa olevan edustajan kirjallisen suuruutemme ajoilta. Ainoastaan silloin tällöin hän on viime aikoina pikimmältään pistäytynyt Helsingissä, jonne hän kuitenkin säännöllisesti ilmaantuu, silloinkun Taiteilijaseura viettää vuosijuhlaansa, Eläinsuojelusyhdistys pitää vuosikokousta ja tyttökoulut Lucian päivänä kokoontuvat joulukuusen ympärille. Sillävälin elää Sakari Topelius vanhain päivänsä lepolassa, syrjäisessä, kauniissa Koivuniemessään, Hiljaisena, vaatimattomana ja miltei vienona on hän elämänsä suuren ja monipuolisen työn suorittanut. Ja vielä hiljaisemmaksi on hän nyt loppuelämänsä järjestänyt. Sopusointuista ja tasaista on hänen vaikutuksensa ollut isänmaan palveluksessa. Jos mahdollista sitäkin sopusointuisempina kuluvat hänen päivänsä siellä tyynen merenlahden rannalla, josta vain silloin tällöin enää tuulahtavat hänen sanansa ja kauniit ajatuksensa sovinnollisena suven henkäyksenä lauhduttamaan päivän taisteluista kiihoittuneita mieliä.

Minusta on meidän velvollisuutemme hakea hänet sieltä tuon tuostakin käsiimme. Sillä välistä tuntuu siltä kuin ei nuori, parhaissa voimissaan oleva sukupolvi häntä tarpeeksi usein muistaisi.

Ja kuitenkin ei hänen merkityksensä ja hänen persoonansa mieleenjohtaminen ole koskaan ollut enemmän paikallaan kuin juuri tähän aikaan. Sillä ne ajat, jolloin hän teki työtä julkisen sanan palvelijana, olivat monessa kohden samanlaiset kuin ne, jotka tätä nykyä ovat olemassa ja tulemassa. Samoja vaikeuksia vastaan sai hänkin taistella ja välttää kompastumista samoihin kiviin, joita kuormittain ajetaan nykyistenkin miesten tielle. Samaa henkeä ahdistavaa ilmaa sai hänkin hengittää ja yhtä hämärältä näytti tulevaisuuden näköpiiri. Vapaan sanan pauloja oli viritetty silloin, niinkuin nytkin, joka oksalle ja vähäisenkin varomaton liike voi saattaa kaulan kurenauhaan. Suomenkansan itsetajuntaan herättäminen oli siihen aikaan yhtä hankalata tehtävää kuin nyt on tuon tajunnan vireillä pitäminen.

Mutta hän kirjoitti kuitenkin, kirjoitti, innostutti ja herätti, s.o. osasi tehdä juuri sitä, mitä hänen asemassaan vaadittiin. Sen, mitä ei saanut sanoa suorasanaisesti, sen sanoi hän runomitalla. Kun kuvaton puhe oli kielletty, puhui hän vertauskuvin, jotka olivat kyllä kirkkaita ja selviä kangastuksia sekä hänen että hänen kansansa ajatuksista, tunteista ja toiveista, mutta samalla asuivat niin ylhäällä, ettei niiden päälle voinut painaa asetusten varjostinta. Kun hän runoili »jäiden lähdöstä Oulunjoessa», niin kaikki hänet ymmärsivät—paitsi kenties sensuuri.

Hän sai sydämet sykkimään samoja tunteita, joita hän itsekin tunsu. Ja siksi on meillä hänestä opittava ei ainoastaan, mille perille on pyrittävä, vaan myöskin, miten sinne on päästävä. Sitä enemmän, kun hän vielä vanhoillaankin on antanut meille näytteitä tästä isänmaallisen runoutensa lajista. Muistettaneenhan tuo voimakas runo savokarjalaisten viimeisessä »Koittaressa», jonka aiheena oli suomalainen sananlasku:

»Ei ole aina Antin tuuli,
Pietarin peräntakainen,
Vielä on tuuli Tuomahankin.»

Jokainen me sen ymmärsimme ja tunsimme siinä lausutut luottamuksen sanat omiksemme.

Mutta vasta sitten, kun olin saanut nähdä runoilijan itsensä omassa ympäristössään, oli minusta kuin olisin hänet oikein ymmärtänyt.

* * * * *

Oli iltapäivä syyskuun alkupuolella, kun itäisen saariston vartta noudatteleva höyryvenhe poikkesi ulapalta lahtea kohti, joka näytti tunkeutuvan tavallista syvemmälle mantereeseen sisään. Jos en olisi tiennytkään, niin tuntui siltä kuin olisi pitänyt käsittää ympäristöstä, että tämän lahden pohjassa asuu Sakari Topelius. Iso, aava meri kalliopäisine saarineen katosi yht'äkkiä näkyvistä ja samassa pehmeni seutu lehtoiseksi, niittyrantaiseksi sisämaan maisemaksi. Lahti soukkeni soukkenemistaan, ja siellä täällä punoitti pieniä kalastajain tupia vihreän sisästä.

Kun runoa lukee, niin ymmärtää sitä vain vähitellen ja se selviää sitä mukaa kuin siinä edistyy, herättäen aina uusia tunteita. Ja kuta enemmän lähenin Koivunientä, joka minulle tuolta tuonnempata osoitettiin, sitä paremmin luulin ymmärtäväni sen haltijan. Hän oli paikan itselleen valmiina valinnut, mutta sittenkin oli niin kuin olisi paikka muuttunut sellaiseksi hänen vaikutuksestaan. Niin hyvin sopivat ne mielestäni toinen toiseensa.

Tuossa eikä missään muualla näyttäisi pitävän olla se lehto, joka ensiksi sai kuulla Sylvian laulut. Tuossa nuo ruohikkorinnassa lipattelevat laineet, joissa hän olisi voinut kuulla vedenalaisen väen soittoa illan suussa.

Noustaan maihin laivasillalle, ja toisella puolen pienen järven kimaltelee ikkuna hänen asunnostaan laskevan auringon valossa. Ja kuinka monta kertaa onkaan hän kuvannut tätä niin runollisen suloista mielialaa, jonka tuo ilmiö synnyttää! Sää on tyyni ja kirkas. Maasta nousee vielä kesäistä lämmintä, mutta ilma on jo kylmä ja taivas selkeä. Puissa ja ruohoissa on vielä kesäinen vihreys vallalla, mutta siellä täällä jo kellertää jokin yksinäinen koivu. Syksy on ovella, mutta ei ole vielä astunut sisään. Luonto ikäänkuin vielä kätkee povessaan kuluneen kesän lämpimiä tunteita, samalla kuin sen yllä taivas jo selvenee talvisiin, järkevän kirkkaihin ajatuksiinsa—niinkuin hänkin, joka täällä sen keskellä elelee. Ja ne minusta yhä enemmän sopivat yhteen, nämä kaksi.

Tie kiertää metsän läpi taloa kohti ja tiellä tulee portti vastaan. Ja siinä on taaskin palanen Topeliuksen omaa runoutta, ja mieleeni muistuvat nuo kolme, joista hän on niin monta kertaa runoillut: »Grinden, vägen och skogen»—portti, tie ja metsä. »Och barnen vid grinden!» Ja siinä ne ovat lapsetkin. Hänellä on tässä maillaan koko hänen rakkain maailmansa.

Yksi hänen hienoimpia luonnonkuvauksiaan on »Kesäyön kirkkaus Pohjolassa». Ja siinä sattuvimpia piirteitä se paikka, jossa hän kuvaa niittyä ja niityllä yösyötössä liikkuvaa hevosta. Tuossa on niitty aitausten sisässä ja niityllä käyskentelee hevonenkin—kenties se sama.

Mutta me lähenemme taloa, ja se talo tuntuu niin tutulta kuin olisi sen kuinka monta kertaa jo tätä ennen nähnyt.

En tiedä, kuinka olin tullut mielessäni kuvitelleeksi, että hän oli rakentanut itselleen huvilan uudenaikaiseen malliin. Ja nyt minä iloiseksi hämmästyksekseni näin vanhanaikaisen herrastalon, jommoisia on sadoittain järvenrantojemme ihanissa lehtoisissa niemekkeissä ja joita hän on niin monta kertaa pikkunovelleissaan kuvannut, sekä ulkoa että sisältä.

Siinä on päärakennus lasisine eteisineen, siinä yliskamari, pirttirakennus ja puutarha. Ja siinä ennen kaikkea nuo riippuoksalet koivut, jotka niin suojelevasti ja miltei siunaavasti ojentavat oksansa katon harjaa kohti ja seulovat lehtiään pitkin hiekoitettuja käytäviä.

Ei mitään uudenaikaista, kypsymätöntä ja keskentekoista, kaikki on niin varmaa ja vakautunutta, niinkuin hänen vanhat ihanteensakin. Tulee halu niihin uudelleen tutustua, koettaa niitä taas ymmärtää ja sovittaa niitä omiinsa.

Tullaan eteiseen, josta vievät leveät rappuset yläkertaan. Runoilija on ruokalevolla, mutta talon emäntä, hänen ystävällinen ja herttainen tyttärensä, saattaa meidät ruokasalin kautta saliin odottamaan. Se on sisustettu tavalliseen tapaan sohvineen, pianoineen ja pöytineen, pöydät täynnä

albumeja ja korukantista kirjallisuutta. Kukkia on ikkunain edessä ja kahden puolen ovea, joka vie puutarhan puoleiselle verannalle. Seinät ja huonekalut ja koko huoneen vaikutus on hiukan tumma. Ruokasali sitävastoin on sekä vaalea että valoisa. Sisustus on korutonta kuosia, huonekalut vanhanaikuisia häkkiselustimineen ja valkoisine punaraitaisine päällyksineen. Seinällä käyskentelee verkalleen soikeakaappinen Könnin kello ja toisella on suuri Suomen kartta ulottuen katosta lattiaan. Siinä on jotakin kovin viatonta ja puhdasta perinnäistarua tuossa huoneessa.

Salin perällä on tuo niin tavanmukainen herrastalojen vieraskamari, jossa makuutetaan kaikista arvokkaimmat vieraat, jonne ei lapsia päästetä ja jonka sisustuksessa ei ole arkielämän jälkiä. Sen ikkunasta avautuu ihmeen viehättävä näköala alas ruohorantaiselle järvelle lahtineen ja niemineen, ja perällä heloittaa laivasilta ja punainen mökki. Se lienee ennen ollut talon emäntä-vainajan huone, ja sen seinällä yläpuolella sohva on muistona elinkautisesta toverista hänen muotokuvansa. Hienopiirteinen, lempeän näköinen nainen.

Aiomme jatkaa tarkastustamme ja mennä salin läpi toiseen kamariin, jota sanotaan »kirjastoksi», kun talon isäntä tulee meitä vastaan sen ovella. Minkänäköinen on hänen ulkomuotonsa, sitä ei minun tarvitse kuvata. Monista valokuvista tuntee hänet jokainen suomalainen, tuon pienen, hyväntahtoisen, miellyttävän miehen. Ystävällinen, melkein hellä sointu äänessä ja samanlainen katse silmissä hän toivottaa vieraat tervetulleiksi ojentaen heille molemmat kätensä.

Hetken aikaa puheltuamme ehdottaa hän, että menisimme hänen tiluksilleen, s.o. hänen puutarhaansa. Vanhus valitsee eteisen nurkassa olevasta runsaasta keppivarastosta muutaman ja tarjoaa minulle tueksi toisen: oikean kansallisen paksun roskulakepin.

Rakennuksen ja rannan välissä on uhkea, hyvin hoidettu hedelmäpuisto ja kukkalavoja toinen toisensa vieressä. Vasta nyt näyttää hän olevan oikeassa ympäristössään, kukkiensa ja kasviensa keskellä. Voisi luulla häntä, kuluneessa kauhtanassaan ja korvia myöten painuneessa lierilakissaan, tuon herrastalon vanhaksi puutarhuriksi. Nuo monet suuret puut ovat varmaankin olleet monta kertaa hänen ilonsa. Ja samalla surunsakin, niinkuin kaikki rakkaat. Sillä viimeisyksyinen hirmumyrsky ei ollut säästänyt suojaista Koivunientäkään. Suurimmat ja kauneimmat puut olivat silloin parahtaen kaatuneet taloa kohti ja niistä olivat nyt vain kannot jälellä, niinkuin hautakivet ruohoisella kirkkomaalla, muistuttamassa kuolleista ystävistä. Hän etsi ne jokaisen käsiinsä ja osoitti, missä ne olivat seisonneet ja millä lailla kaatuneet. Se oli ollut sellaista »isonvihan» aikuista aikaa, jolloin vihollinen tunki sydänmaan rauhausimpiinkin majoihin. Huoneen seiniä myöten oli rauhan vuosina kasvanut viiniköynnöksiä seinä umpipeittoon, maasta katonrajaan saakka. Tämänkin etelämaisen koristeiden oli myrsky armottomasti repinyt ikkunoita myöten alas.

Mutta siitä huolimatta oli talo tuossa ja sen läheinen ympäristö kovin kaunis ja soma. Koko tämä paikka oli jo alkujaankin kuin runoilijan silmällä valittu. Ja monien vuosien kuluessa olivat puuttuvat kohdat yhä enemmän muodostetut asukkaan mukaisiksi. Hän kun on ahkera kalastaja ja itse laskee verkkonsa illoin ja nostaa ne aamuin, niin on hän teettänyt itselleen varsinaisen verkko-huoneen, jossa puolistaa erilaista, hyvin hoidettua verkkoa riippuu orsillaan niin hyvässä järjestyksessä kuin huolellisesti nidotut kirjat kaapissaan. Laiturin kaiteelle on asetettu pari tusinaa siististi vuoleksittuja puikkari-merkkejä niihin käärittyine nuorineen, ja sen päässä keinuu kaksi kalavenettä. Ja kun hän on ahkera ja säännöllinen ilmahavaintojen tekijä—toimi, johon hänet nähtävästi on saattanut hänen rakkautensa luontoon ja halu elää sen ainaisessa yhteydessä—niin näemme vielä laiturin päässä säiliön, josta hän laskee sadeveden määrän kunakin päivänä.

Nousemme sitten rannasta pihaan ja teemme kävelyn maantielle päin, jossa on istumasijoja jokaisen kauniimman näköalan kohdalla ja tuuheimman koivun siimeksessä. Siellä on polkuja, joilla on jokaisella oma nimensä ja jotka vievät toisiin istumapaikkoihin ja huvimajoihin. Nämä viimeiset ne ovat hänen lapsenlapsiansa varten, jotka joka kesä asuvat Koivuniemessä ja luovat eloa isoisänsä ympärille.

En voi olla pihaan palattaessa lausumatta vilpitöntä ihastustani tähän hauskaan paikkaan. Sisään astuessaan sanoo hän ikäänkuin selitykseksi siihen, miksi tämä ehkä niin miellyttää:

–Tavallaan ovat Suomen pienokaiset minulle Koivuniemen lahjoittaneet... Olen ostanut sen niillä rahoilla, jotka olen saanut lukukirjoistani lapsia varten.

* * * * *

Tuossa onkin ehkä yksi selitys siihen, miksi hän täällä niin hyvin viihtyy ja miksi täällä muutkin niin hyvin viihtyvät. Ne ovat kai nuo pienet haltijat, jotka sen tekevät ja joita tapaa joka lehdellä hänen kirjoituksissaan. Ja illan pimetessä, ja kuun valaistessa—se nouseekin juuri koivun runkojen läpi kuumottamaan—tuntuvat ne kuppelehtavan joka pensaan ja puun juurella täällä hänen tiluksillaan.

Monet niistä lapsista ovat jo kasvaneet aikaihmisiksi ja poistuneet siitä maailmasta, jonka hän heidän ilokseen on luonut. Mutta joka vuosi ilmaantuu niitä yhä uusia, jotka taas omistavat sen maailman itselleen. Ja kaikilla on niillä tavallaan osansa runoilijavanhuksen kodin ja ympäristön lunastamisessa. Heidän keskessään, vaikkakin erillään heistä, elää hän täällä lempeitten lentojensa siimeksessä omaa elämätään ja viettää tuota viisaan lepoa, jota ei ole kaikille suotu niinkuin hänelle ja jonka antaa ainoastaan tieto siitä, että on voinut jotakin toimia sen hyväksi, jota on rakastanut.

Syrjäisestä paikastaan seuraa hän kuitenkin tarkkaan ja hartaasti aikansa rientoja, ja kukapa tietänee, mitä hänen herkkä sydämensä kärsii ja mitä aavistuksia hänen mielensä kätkee, kun hän taaskin näkee kansansa kulkevan uusiin kärsimyksiin ja taas synkistyvän sen taivaan, jonka pilviä hänkin oli niin suurelta osaltaan ollut pois puhaltamassa. Mutta hän ajatellee kai:

»Ei ole aina Antin tuuli,
Pietarin peräntakainen,
Vielä on tuuli Tuomahankin.»

Se on tuo vakaa luottamus oikeuden ja totuuden voittoon, josta hän niin usein on puhunut, joka häntä ylläpitää ja joka seuraa hänen luotaan poistuvan vieraankin mukana.

Ja kun hautaan kallistuva vanhus vielä kiinnittää toivonsa tulevaisuuteen, emmekö sitä sitten tekisi me nuoretkin? Kun ainaisille talviteloilleen asettunut pursi odottaa kevään avovesiä, mitä syytä olisi silloin uusien kolmilaitojen pelätä ikuisen talven tuloa!

»Päivälehti», lokak 7 pna 1891.

TARU SAKARI TOPELIUKSESTA

Ihmiskunta ei tarvitse ainoastaan ihanteita semmoisinaan, sen tarvitsee myöskin nähdä ne toteutettuina, voidakseen niitä palvella. Se ei tyydy ainoastaan aatteihin aatteina, vaan tahtoo, että aatteilla on edustajansa, joita se voi ihaila. Sehän on tarve ihanteiden, suurien aatteiden ja tunnustettujen hyveiden henkilöimisestä, joka on synnyttänyt pyhimysten palvelemisen. Eiväthän ne ole muuta kuin ihmiskunnan itsensä jalustalle kohottamia edustajia kaiken sen, mitä se pitää hyvänä, kauniina ja totena.

Meillä ei ole pyhimyksiä siinä merkityksessä kuin katolisissa maissa. Uskonto on meille niin korkea ja niin korkealla, ettei se salli näkyväisiä symbooleja eikä kumarrettavia kuvia.

Mutta meillä on suuret miehemme. Eikä tapamme heitä kunnioittaa paljonkaan eroa siitä, miten katoliset pyhimyksiään palvelevat.

Emme tosin kumarra heidän kuviaan, mutta pystytämme kuitenkin heidän muistopatsaansa keskuuteemme ja otamme lakin päästämme niiden ohi astuessamme. Emme suitsuta savua heidän haudoillaan, mutta kannamme sinne kuitenkin kukkia ja seppeleitä ja vuodatamme tunteitamme tulvan lauluissa ja puheissa. Ja meillä on meilläkin pyhänmiestenpäivämme, suurten vainajiemme syntymä- ja kuolinpäivät, jolloin kernaasti vaellamme niille paikoille, missä heidän luunsa lepäävät. Kirkoissa niitä ei vietetä, mutta kyllä juhlasaleissa ja taiteen tempeleissä, työ ei tosin keskeydy niinä päivinä, mutta kouluilla on kuitenkin lupa.

Ja muodostuuhan heidän teostensa, vaikutuksensa ja elämänsä perusteella legendoja, jonkinlaisia muistotaruja, jotka hyvin vähässä määrin eroavat kirkon kanonisoimain miesten muistotaruista.

Eikä ole isoa eroa siinäkään, miten katolinen kirkko puhuu muistettavista miehistään ja miten me esim. Runebergista. Hänen hautansa on koko kansamme pyhiinvaelluspaikka. Lönnrotin hautaseppeleet Sammatin kirkon seinällä ovat mielestämme yhtä luonnolliset ja oikeutetut siellä olemaan kuin pyhän Fransiskuksen reliikit Maria degli Angelin kirkossa Assisissa. Vielä vähempi ero on siinä hartaudessa, millä me puhumme niistä opetuksista, neuvoista ja herätyksistä, joita olemme suurilta miehiltämme saaneet. Emmekä ainoastaan teoista, vaan heidän elämästäänkin me luomme itsellemme noudatettavat esikuvat. Kuinka monta kertaa onkaan kasvavan sukupolven mieleen painettu Lönnrotin nöyryyttä, vaatimattomuutta ja uutteruutta, Topeliuksen ihanteellisuutta, hellyyttä ja hänen elämänsä ja mielipiteittensä puhtautta!

Itsestään johtuvat nämä mietteet ja vertailut mieleemme nyt, kun meille rakas runoilijavanhus on laskettu hautaansa. Jo hänen eläessään oli hänen ympärilleen muodostunut kauniita piirteitä hänen julkisesta vaikutuksestaan ja yksityisestä elämästään, ja kohta hänen kuoltuaan riensimme me juhlallisin menoin luomaan kunnioituksemme, ihailumme ja rakkautemme sädekehää hänen nimensä ympärille. Koko kansa, valtion ja kirkonkin edustamana, kanonisoi Sakari Topeliuksen »suureksi vainajaksi». Piispa puhui saarnatuolista käyttäen tekstinä hänen sanojaan ja yliopiston rehtori lausui hänestä: »Ei koskaan ole hän pitkän kirjailijauransa aikana kirjoittanut sanaakaan, jota hänen olisi tarvinnut hävetä ja joka ei olisi kantanut mielen jalouden leimaa.» Enempää ei voi eikä tarvitse ihmisestä sanoa.

Tämä tunnustus, kunnioitus ja ylistys tuntuu meistä aivan luonnolliselta ja oikeutetulta, jota se onkin. Se on koko kansan vilpitön tunnetulva, joka näin kuohahtaen yli äyräittensä kantaa ihailemamme miehen aalloillaan kohti sitä kuolemattomuutta, mikä tämän maailman vallassa on antaa.

Niin yleistä, niin kaikinpuolista ja niin itsestään ilmaantunutta mielenosoitusta ei ole meillä ennen nähty. Runeberg oli suuri, suurempi kuin Topelius runoilijana, Lönnrotin merkitys ja seuraukset hänen toimestaan olivat laajemmat, mutta Topelius lämmitti enemmän, kasvatti enemmän ja vaikutti enemmän keskuudessamme. Hän oli kaitsija, paimen, oikeaan ohjaaja ei ainoastaan

suuressa, vaan myöskin pienessä ja jokapäiväisessä. Hänen olennossaan, esiintymisessään ja vaikutuksessaan oli jotakin, joka toi hänet meitä lähemmä, teki hänestä ikäänkuin perheenjäsenen, samalla kun hänen neronsa nosti hänet meitä muita ylemmä. Kaikki olivat hänet nähneet, häntä kuulleet, kaikkien kättä hän oli puristanut ja saanut kaikille sanotuksi ystävällisen sanan, joita hän osasi niin hyvin ja niin sattuvasti sanoa. Se oli juuri se, joka vaikutti, että kansan rakkaus muodostui niin välittömäksi ja pyrki omasta voimastaan häntä ympäröimään. Se oli se, joka jo hänen eläessään kääri hänen olentonsa ympärille tuon tarun harson, tarun vanhasta, viisaasta, lempeästä, hyväntahtoisesta ja sydämellisestä iso-isästä, joka istuu tuolla syrjäisessä talvimajassaan, Suomen lasten hänelle rakentamassa vanhuutensa kodissa, nauttien siellä lasten ja lastenlasten ihailun eläkettä —ei ankarana, kärtyisenä, luopäasemätönnä äijänä, vaan nuoria, nuorimpiakin aina ymmärtävänä, heille väliin vakavia sanoja ja väliin hilpeätä leikkiä puhuvana vertaisena. Mutta eniten kaikesta vaikutti hänen ihailuunsa se, että hän ei ainoastaan opettanut, mutta myöskin eli niinkuin opetti, että hänen elämänsä, sekä julkinen että yksityinen, oli sopusoinnussa hänen teostensa hengen kanssa.

Onhan jo olemassa tarusto, kokonainen pikku kokoelma kauniita, liikuttavia kertomuksia Topeliuksen suhteesta Suomen lapsiin, hänen herttaisuudestaan ja suvaitsevaisuudestaan eri tavalla ajattelevia kohtaan, hänen rakkaudestaan eläimiin j.n.e.—kaikki piirteitä, joissa hänet esitetään runollisten lempiaatteittensa toteuttajana ja jotka kerran koottuina tulevat muodostamaan legendakirjan elettyjä runoja, yhtä kauniita kuin ne, jotka hän sepitti. Se on kansa, joka tällaiset runot sepittää miehestä, joka ensin sepitti sille yhtä kauniita siitä itsestään, keräten niihin kaiken toden ja tapahtuneen ja lisäten mielikuvituksestaan kuvaavia piirteitä, jotka eivät ehkä koskaan ole tapahtuneet, mutta jotka olisivat voineet tapahtua. Ja niin on hän astunut siihen pyhäkköön, jossa kansat rakkautensa ja ihailunsa jalustalle asettavat kaikki ne, joita he nimittävät hyväntekijöikseen ja suuriksi miehikseen.

Toiset tulevat sinne pikemmin, toiset hitaammin; välistä kuluu vuosisatoja, ennenkuin kansat ymmärtävät suurten miestensä arvon ja kantavat heidän luunsa kunnioituksensa kirkkoon unhotuksen etäisiltä hautausmailta.

Sakari Topelius tuli sinne jo eläessään.

Ja kuvaavaa oli tälle onnen suosikille, että kaikenlaiset pienet sattumat, liikuttavat tilapäiset tapahtumat hänen viimeisistä hetkistään tulivat kuin loppurepliikit hänen elämänsä näytelmässä vahvistamaan sen kokonaisvaikutusta ja luomaan siihen soveltuvaa lopputunnelmaa.

Sillä eikö hän mennyt täältä pois kuin noudattaen kaikkia taiteen vaatimuksia! Eikö hän elänyt juuri niin kauan kuin sopivaa oli ja kaunista! Eikö hän tullut vähää ennen kuolemaansa vielä kerran keskeemme heittämään meille viimeisiä hyvästejään! Eivätkö nousseet siinä tilaisuudessa hänen eteensä kaikki ne taruolennot, jotka hän oli tyhjästä luonut! Eikö se ollut ihana, harvinainen hetki—liekö kenellekään runoilijalle maailmassa semmoista ennen tapahtunut?

Ja kun hän keskuudestamme poistuttuaan kohta paneutui levolle, josta hän ei enää noussut, oli niin kuin olisi hän itselleen sanonut: »Herra, nyt sinä lasket palvelijasi rauhaan menemään.» Kuinka liikuttavat olivatkaan hänen viime hetkensä! Vähää ennen kuin hänen viimeinen kova kamppailunsa alkoi, virkkoi hän nuo sanat, jotka sananparren sattuvaisuudella kuvaavat koko hänen luonnettaan, koko hänen runouttaan, nuo sanat: »Pieni köyhä lapsi tuli tänne, pieni köyhä lapsi lähtee täältä pois Jumalan luo»—joiden sanain siivillä hän ikäänkuin liiteli luotamme.

Jos ei hän itse, viimeisen runollisen mielihohteensa neuvomana, olisi niitä lausunut, olisi taru varmaankin kerran ne hänen sanomikseen keksinyt.

Entä se auringon säde, joka pitkään pilvipäiväin perästä heijasti hänen huoneeseensa ikäänkuin hyvästiään heittämään!

Entä se lintu, joka lensi Östersundomin kirkon alttarin reunalle ja kävi siinä visertämään juuri kun pappi aloitti kiitosrukouksensa vainajalle!

Ja se toinen, kevään ensimmäinen leivonen, joka meren yli etelästä lentäen itsenään hautauspäivänä, vähää ennen toimituksen alkamista, näyttäytyi Uuden Kirkon päällä, ikäänkuin sekin pyrkien siihen osaa ottamaan!

Kaikki tämä kuuluu kuin kauniilta tarulta, ja kuitenkin se on totta. Vaan ei ole se totta sen vuoksi, että se on tapahtunut, mutta sen vuoksi, että se on hänelle tapahtunut, ja sopii häneen. Pilkistäähän päivä muidenkin sairaiden huoneisiin, laulavathan linnut muidenkin haudoilla. Mutta kun se tapahtuu Topeliukselle, niin on sillä erityinen merkityksensä ja se painuu mieliin. Nuo lintuset, ne muuttuvat silloin niiden hyväin haltijain haamuiksi, jotka hänen kehtonsa ääressä valvoivat, jotka häntä hänen eläessään aina johtivat ja jotka siis tahtoivat häntä hautaankin saattaa.

Ja niin on taru Topeliuksesta valmis, taru suuresta miehestä, joka eli kaiken kauniin palveluksessa ja kuoli yhtä kauniisti kuin oli elänyt.

»Uusi Kuvalehti», huhtik. 15 p:nä 1898.

LÖNNROTIN KUVA

Ollaan yleensä taipuvaisia puhumaan pilkallisesti siitä innostuksesta suurten miesten persooniin, joka ilmaantuu heidän ihailijoissaan. Ne ovat muka vain työt, jotka ovat otettavat lukuun, sama se, millainen oli se henkilö, joka sen suoritti. Päinvastoin on parempi, kuulee usein sanottavan, että ei tunne suurta miestä, koska helposti voi tapahtua, että hän himmentää sen kuvan, jonka hänen teoksensa antavat. Sellainen pettymys voi kyllä olla mahdollinen, mutta yhtä mahdollista on myöskin, että teot esiintyvät vielä suurempina ja ainakin selvempinä sille, joka on nähnyt niiden tekijän, niiden sepän, ja pajan, missä tämä on vasaraansa heiluttanut. Ainakin pitää tämän kirjoittaja parhaina muistoinaan niitä hetkiä, jolloin hän Kajaanissa istui sen ladon kynnyksellä, missä Lönnrot oli työskennellyt, tai nähdessään sen ahtaan ullakkokamarin, missä Vänrikki Stoolin tarinat kirjoitettiin, tai kävellessään sen talon huoneissa ja ympäristössä, jossa Topelius eleli. Enkä minä mihinkään vaihtaisi sitä onnea, että sain kerran kaksi nähdä Snellmanin ja kuulla hänen puhuvan ja yhtä monta kertaa nähdä ja kuulla Elias Lönnrotia. Ellen sitä olisi saanut, tuntuu minusta kuin en osaisi näitä miehiä ymmärtää ja rakastaa niin kuin nyt voin. Nyt näen heidät ilmi-elävinä edessäni heidän vanhoilla päivillään ja voin kuvailla heidät elävinä eteeni nuoremmiltakin ajoilta.

Tämä kadehdittava onni on tietysti tullut monen monituisen nykyisen polven jäsenen osaksi, monella on tietysti Lönnrotista paljon selvempi ja syvempi kuva kuin minulla, mutta saanenhan kuitenkin tänä hänen muistopäivänään muutamain sanoin kertoa, millä tavalla Lönnrotin kuva on eteeni kasvanut, painunut mieleeni ja millaisena sen nytkin vielä sieltä löydän.

Jo pienenä poikana, ennenkuin oikein tiesin tuota »isoa Lönnrotia» vielä olevan olemassakaan, kaikui Lönnrotin nimi kuitenkin korvissani erään hänen sukulaisensa nimenä. Hän oli silloin ja on vieläkin pappina kaukana pohjan perillä, josta tullen ja jonne menen usein kävi kotonani läpimatkalla. Hän on monessa suhteessa merkillinen mies, perikuva maalaispapistista ja kansanmiehestä, harva- ja syväsanainen, aina puettuna sarkavaatteisiin jotakin erikoisen hienoa kotitekoa, siroihiin suomalaisiin pieksuihin ja kasvot niin rauhalliset, tyynnet ja vakavat, ja otsa, jota keskeltä jakaukselle kammattu tukka reunustaa, niin puhdas ja korkea, että kun kerran on kiintynyt miestä katselemaan, on vaikea saada hänestä pitkään aikaan silmiään irti. Kun sittemmin alkoi selvitä, että oli toinenkin Lönnrot, semmoinen kansanmies hänkin, niin sijoitin aateyhteyden avulla toisen sisällön toisen ulkomuotoon ja pidin pitkät ajat näin saamani kuvan oikeana. Itsessään, niin sanoakseni aatteellisesti katsottuna, ei suurta erehdystä ollutkaan olemassa. Puvun, käytöksen yhtäläisyys oli ilmeinen, ja mitä sisälliseen ihmiseen tulee, niin oli varmaankin hengen ja luonteiden heimolaisuus suurena syynä siihen, että Lönnrot vielä vanhoilla päivilläänkin usein matkusti läpi Suomen aina Ristijärvelle saakka nauttiakseen siellä erikoisesti rakastamansa ympäristön viehätystyksestä.

Toinen kuva, joka ihmisestä Lönnrotista jo kouluaikana astui eteeni, oli hänen oma antamansa. Sain sen hänen esipuheistaan Kalevalaan ja Kantelettareen. Harvoin on toteutunut sananparsi *le style c'est l'homme*,—esitystapa, se on itse esittäjä—niin hyvin kuin kaikessa, mitä Lönnrot on kirjoittanut. Hänen tyyliinsä on täydellisesti hän itse. Ei mitään tehtyä, ei mitään haettua ja keikailevaa, ei teennäisesti kylmempää ja arvokkaampaa kuin mitä hän itsekään on. Kun hän kirjoittaa, niin on kuin hän istuisi ja juttelisi pirtin lasin alla penkillä, piippu hampaissa, kyynärpää polvien varassa, harvasteeseen, perinpohjaisesti, kuulijakuntana sama Suomen kansa, joka tuvassa asuu ja tuvan täyttää. Alkulause Kantelettareen, jonka hän päiväsi omana syntymäpäivänään, tänä samana huhtikuun 9 päivänä 1840, on alusta loppuun kansantajuinen esitelmä, jossa mitä koruttomimmin, mutta samalla mitä tajuttavimmin tehdään selkoa suomalaisesta runoudesta, sen hengestä, sisällöstä ja sen kauneuden luonteesta. Uudelleen ja aina uudelleen luen tuon runollisia, kansanomaisia vertauksia täynnä olevan alkulauseen enkä voi olla siitä tähänkään panematta muutamia otteita.

Vertaillaan kansan ja oppineiden tekemiä runoja hän m.m. lausuu: »Jos oppineiden teelmiä arvaisimme, niin siinä Suomen runosto jäisi loitos järeille monesta muusta kansasta, niinkuin jääki. Joka jälkimäinen ei kuitenkaan paljo puolusta meitä, koska kansantekoisissa runoissaan on pian ensimmäisiä. Kummallaki, niin kansan kuin oppineitten runoilla on oma arvonsa ja etuisuutensa, sitä emme tahdo emmekä taida vastustella, mutta toinen toisensa rinnalla niitä pitäen näemmä edellisissä luonnon, jälkimmäisissä moninaisuuden voittavan. Kansanrunoja siitä syystä ei juuri saatakaan tehdyiksi sanoa. Niitä ei tehdä, vaan ne tekeytyvät itsestänsä.—Pilvet taivaalla kulkevat tietänsä eivätkä jätä kun varjonsa maalle. Samate ihmisen mieli ja ajatukset; ne liikkuvat ja vaihtuvat toinen toistansa ajellen, vaan lähimmäinen siinä tilassa heistä ei tiedä suuresti mitään; mutta pilvet viimein kasvavat ja puhkeevat sateeksi; samalla lailla paisuvat mieli ja ajatukset aikansa, puhkeevat sanoiksi ja lähtevät sanamuodossa toistenkin havaittavaksi. Taikka kerran vertauksille ruvettuamme joko sopimattomasti vertaisimme mielen mereksi, lainehiksi ajatukset, ja erinäiset niiden vaikutukset tuuleksi. Tuuli tyvenestä rannasta alkaen ensin siittää pienet väreet, kasvattaa väreistä laineet, kohottaa laineista suuret, ulommaksi havaittavat kuohupäät aallot. Samalla tavalla erinäiset vaikutukset ensin liikuttavat tyvenen mielen ja sitä jonkun ajan liikuteltuaan pakottavat viimein äänellä itsensä ilmoittamaan. Olkoon siinä sikseen kansanrunoin synnystä ja ilmauksesta.»

Ja kuinka viehättävästi hän esittää oman naivisen, melkein lapsellisen itsensä seuraavassa:

»Oppineitten runot siinä kohta erotetaan kansanrunoista, etteivät ole ajatuksesta syntyneitä, vaan ajattelemalla tehtyjä. Siinä on muuttunut työksi, mikä kansanrunoissa on ilmauma; elävän käen ääni metsässä kuvakäen kukunnaksi seinäkelloissa; luonnon puro kaivetuksi vesi-ojaksi; luontainen metsä istutetuksi puistoksi. Lapset usein kuuntelevat mieluisemmin kuvakäkeä, joka seinäkelloissa tiimat huhuvi, kun elävää metsäkäkeä; pitävät suoran kaivosojan kauniimpana, kun sinne tänne mutkittelevan luonnon puron; asuskelevat ennemmin istutetussa puistossa, kun luontaisessa metsässä. Oppineitten runoissa pilvi itsestänsä ei ala sataa, vaan ensinnä tehdään pilvi, jonka sitten annetaan sataa, s.t.s. oppinut runoilta ruvetessaan ensin kokee mielensä ja sydämensä sillä aineella täyttää, josta päätti runoilla— Oppineet kuitenkin, moninaisuutta rakastavaiset, ottavat runoillaksensa aineista, jotka ilman olisivat paremmat. Tätä emme nyt kuitenkaan sano yleensä kaikista oppineitten runoista. Tosin löytyy niidenki seassa toisinaan luonnon siittämiä, kauniita, joiden ei ollenkaan tarvitse kansanrunoin rinnalla hävetä. Myös voittavat ne muotonsa moninaisuudella kansanrunot, niinkuin istutettu puutarha voittaa puittensa moninaisuudella luontaisen metsän, vaikka metsä muuten on suurempi.—Mikä siis on kansanrunoissa se ominaisuus, jossa enimmästi tekorunoista erotaksen?— Se on luonto ja teeskentelemättömyys.»

Luonto ja teeskentelemättömyys—niin, se on se »omaisuus», jossa myöskin noiden sanain kirjoittaja monista muista »erotaksen».

Mutta joskin hän tällä tavalla lyö ikäänkuin lämpimämpää kättä omalle lapselleen, hellii hän toistakin: »Meidän toivotuksemme on, että Suomen uusi laulu perustettaisiin vanhan laulun kulmakivelle, vaikk'emme sentähden katso sopivaksi, että koko rakennus tulisi tuon raukeavan, heikon ja rauenneen, mukaiseksi. Mutta erinäisiä huoneita voipi väljentää, akkunoita suurentaa, uloslämpivä muuri kiukaan ja reppanan sijasta rakentaa, koko rakennus korottaa ja vieläpä seinätkin ulkopuolelta punata.» Onhan siinä uuden runoutemme ohjelma, jota ulomma se vielääkään ei ole kehittynyt.

Vaan kaikista välittömimmin ja suoranaissimmin kääntyy hän kuulihoitensa puoleen koettaessaan osoittaa, etteivät vanhat virret, niinkuin siihen aikaan usein väitettiin, estä »oikean kristillisen elämän harjoitusta maassa»: »Jos niin olisi, niin toki olisimmaki paremmin tehneet, ne kerrassaan tuleen nakata, kun pränttiin toimittaa, ja sitäkin paremmasti, jos niitä emme ensinkään olisi unohduksen tieltä keränneet ja korjanneet. Sen sanomma vielä kertoen, että vielä nytkin kaiken ja monivuotisen työmme perästä, saisivat paikalla pränthin sijasta lieteen lentää nämä laulut ja virret, jos niistä mainitussa kohdassa mitään haittaa, vastusta eli muuta hämmennystä pelkäisimmä. Joka luulee kenenkään mielen ja ajatukset näiltä pidätettävän, se ennen näitä ja meitä tuomitsematta hävittääkään

maailmasta kaikki joutavat, mielettömät puheet, seurat, hyppy, tanssit, soitot ja muut semmoiset—kieltäköönpä linnutkin ilmassa laulamasta, koska ne kuitenkin tietävästi eivät aina laula luojansa ylistystä, vaan lauluillansa useinkin suosittelevat toisiansa—kieltäköön myös maan kasvamasta muuta, kun *ristinkukkia, kiesuksen kämmeköitä ja Maarian vuodetheiniä*.»

On kuin *kuulisi* hänen puhuvan, ensin totisesti, opettaen ja neuvoen ja sitten juuri vakavimmallaan ollen puheensa lopuksi jo vähän leikiksikin pistäen. Ja mikä omituinen viehätys tuossa nyt hiukan oudolta ja vanhanaikaiselta kuuluvassa kielessä, niinkuin kuivuneessa hajuheinässä, joka vanhan kirjan sisästä sattumalta käteen putoaa! Siinä on samalla jotakin sammaltuneen muistomerkin viehätystä, jotakin *monumentum linguae fennicae*, jotakin karkeatekoista, mutta samalla tarkkaa ja täsmällistä, joka houkuttelee sen luo aina tuontuostakin palaamaan.

Ja tätä hänen näin itsensä luomaa kuvaa täydentävät ne monet kaskut, joita miehestä mieheen kerrottiin hänen seikkailuistaan: esim. kuinka nimismies, luullen häntä maankulkijaksi, oli ottanut hänet kiinni tiepuolesta, istuttanut rattailleen ja ajanut pappilaan, mutta kuinka sinne saavuttua rovasti oli juossut häntä vastaan ja sulkenut hänet syliinsä—monta muuta samanlaista tapausta mainitsematta, joissa suomalainen hilpeys ja leikillisyyys esiintyy mitä viehättävimmässä valossaan.

Tässä yhteydessä mainittakoon myöskin mitä Grot kirjeissä eräälle ystävälleen kertoo Lönnrotista: »Hänessä on semmoinen herttainen hyväluontoisuus, suoruus ja teeskentelemättömyys, että kaikki, jotka hänet tuntevat, rakastavat häntä sydämestään. Tuskin olimme eilen istuneet lautalle (jolla kuljetettiin matkustajia Kallaveden yli) ja hän saanut piippunsa sytytetyksi, kun minä huomasin hänen kädessään vielä toisenkin piipun. Hän oli näet hiljalleen ottanut sen naapuriltaan soutajalta, pisti sen täyteen tupakkaa, sytytti ja antoi sen hänelle takaisin. Muistatkohan sinä oikein hänen omituista muotoansa, rumaa, mutta miellyttävää, kun siihen tottui? Minä oikein ihailen häntä, etenkin kun hän puhuu ja ojentelee käsiään ja nyökkäyttää päätään edestakaisin. Kertoessaan jotakin naurettavaa hän itse usein purskahtaa nauruun. Hänen pukunsa on yhtä omituinen kuin hänen olentonsakin. Päässä on hänellä viheriäinen, topattu verkalakki, jossa on lippu ja samettinen reunus. Palttoo, harmaanruskea väriltään, on tehty kotitekoisesta villakankaasta; siinä on musta samettikaulus ja samanlaiset käänteet; uutena on se maksanut 16 rupl. 50 kop. paperirahaa ja tehty se on Kajaanissa. Hän ei pukeudu näin ainoastaan matkaa varten, vaan sentähden, ettei ole tottunut hienoihin vaatteisiin ja koska hänen täytyy olla säästäväinen.—Hänen koulunaan olivat olleet puute ja kaikenlaiset vaikeudet. Häneltä voin oppia olemaan ilman mukavuuksia ja nautintoja. Jos niitä tarjotaan, ei hän niitä hylkää, vaan jollei niitä ole, on se hänelle yhdentekevää. Hän ei pelkää kuumuutta eikä kylmää, ei tule kärsimättömäksi eikä harmistu, vaikka tapahtuukin pieniä vastoinkäymisiä matkalla, vaan hän on kaikkeen ja kaikkiin tyytyväinen. Kuitenkaan ei hänen terveytensä ole niin vahva kuin voisi luulla. Totta on, että hän on siitä liian välinpitämätön; välinpitämättömyys omasta itsestään on huomattava kaikissa hänen toimissaan. Näitä hyveitä ei voi olla olemassa ilman syvää uskonnollista perustusta, ja minulla onkin ollut tilaisuutta tulla vakuutetuksi siitä, että tällainen perustus on hänessä suuresti kehittynyt.» Kuva, jonka Grot näin piirtää, on niin elävä ja välitön, ettei siihen ole tarvis mitään lisätä, semminkin kun pääväritys siinä on sama, minkä elämäkerrallinen kirjallisuus yleensä Lönnrotista antaa. Ja tuo kuva on lyhyesti sanottuna kuva suomalaisesta kansanmiehestä, jalostuneesta, sisällisesti ja ulkonaisesti hienontuneesta, mutta aina ominaisuutensa ja pääpiirteensä säilyttäneestä, joka oli joka paikassa oma itsensä ja jossa koko kansa näki oman itsensä. Sentähden ei kenenkään suuren miehemme ulkonainen ja sisällinen kuva ole painunut niin syvästi, niin tarkkapiirteisesti muistoomme kuin Lönnrotin. On vanha ja kulunut se lauseparsi, että se kuva ei ole ainoastaan seinillämme, vaan myös sydämissämme, mutta sattuvammin ei hänen paikkaansa voi eikä tarvitse määritellä.

Yhden piirteen siihen ehkä vielä voisi lisätä, sen, jonka Ahlqvist antoi Lönnrotin kuvan selvittämiseksi. Eri runoja kokonaiseksi Kalevalaksi yhteen liittäessään oli Lönnrot menetellyt samalla oikeudella kuin mikä muukin runolaulaja, joka muistamansa yhteen liittää. Tuosta tuli ainakin minun mielikuvituksessani Lönnrotin kuvaan piirre karjalaista runolaulajaa eikä vain laulattajaa, ja minusta tuntuu kuin olisi se luonnos, jonka Eemil Halonen laati Lönnrotin patsaasta

vaatimattomuudessaan, yksinkertaisuudessaan ja luonteen- ja kansanomaisuudessaan lähempänä tätä kuvaa kuin se virallisempi, joka nyt kohta tulee Helsinkiin pystytettäväksi. Vaan olisi Halosenkin kotoinen Lönnrot-kuva saapa sijansa jossakin. Sija olisikin jo valmis—Kajaanissa, jossa Lönnrot niin kauan asui ja josta käsin hän runot keräsi. Siellä sydänmaan sisässä, mutta samalla vilkkaan matkailijaliikkeen varrella, siellä olisi esim. vuolukiveen hakattu kuvapatsas kuin kotonaan. Onhan Porvoossakin Runebergin patsas.

Että Lönnrot virallisestikin esiintyessään esiintyi samanlaisena kuin yksityisesti, on luonnollista. Kuva, jonka olin muodostanut hänestä hänen elämäkerroistaan, suullisista kertomuksista ja siitä, minkä hän sitä tietämättään itse oli antanut itsestään kirjoituksissaan, oli täydelleen sama kuin se, minä hän astui eteemme juhlassa, joka pidettiin vanhukselle hänen täyttäessään 80 vuotta. Kun seisomme hänen asuntonsa edessä ja hän tulee ulos ja lausuu muutamia ystävällisiä sanoja, on minulla koko ajan tunne kuin olisin hänet aina semmoisena nähnyt, niinkuin olisi hän vanha tuttu, joka on pysynyt yhä sinä, mikä oli erotessamme. Mikä kokonainen, pienimmissäkin liitoksissaan valmiiksi valettu luonne hän mahtoikaan olla, josta jo paljas maine oli painanut mieleen juuri sen hahmon, mikä hän sitten silmin nähden ja korvin kuullen todella oli!

Mutta mikä omituinen olojen iva! Yhtä kokonaisena kuin hän seisoikin silloin kansansa edessä, yhtä hajanaisena seisoivat kansa hänen edessään. Suomen kansa oli siihen aikaan siinä tilassa, ettei se voinut suurimman poikansa juhlaa viettää yhtenä kansana, vaan kahtena puolueena, eri juhlissaan kumpainenkin. Se riiteli hänestä kuin saaliista, kahteen jaettavasta, ja se kahakoi hänestä vielä hänen keskentekoisien patsaansakin ympärillä. Mutta silloin olikin puoluesokeus jo mennyt niin pitkälle, että se kaatui omaan silmittömyyteensä eikä siitä enää niille jaloilleen nousse.

Mutta Lönnrot nousee pian jalustalleen, joka on tehty Suomen harmaasta kivistä, vertauskuvana kansansa parhaasta työstä, kansansa sisällisestä tarmosta ja sitkeästä voimasta ja, toivokaamme toki, myöskin sen yksimielisyydestä ja—sen etevimmistä henkisistä ja siveellisistä ominaisuuksista, sanalla sanoen—sen supisuomalaisuudesta.

»Päivälehti», huhtik. 9 p:nä 1902.

ERÄS EPÄSIVEYDEN JA EPÄUSKON APOSTOLI

I

Merkkillinen löytö, jonka tässä tuonnoisena päivänä aivan sattumalta tein.

Ei ole muka mitään uutta auringon alla. Ja tottahan onkin, että niin outoja kuin olivatkin esim. pappissäädyn mielipiteet kotimaisesta kirjallisuudestamme, niin semmoisia on kuultu ennenkin. Ei ainoastaan nykyisiä kirjailijoita ja sanomalehtimiehiä katsottu yleiselle järjestykselle, yhteiskunnalliselle moraalille ja kirkonopille niin vaarallisiksi henkilöiksi, että heidän lehtiään on lakkautettu ja heidän kirjojaan kielletty. Sellaiset miehet kuin Snellman, Runeberg ja Topelius ovat kyllä aikoinaan saaneet kuulla ankaroitteita moitteita jumalattomuudestaan ja maailmanmielisyydestään, puhumattakaan suomalaisen realistisen kirjallisuuden isästä Aleksis Kivistä ja hänen »Seitsemästä veljeksestään», joka aikoinaan julistettiin jokaisen siivon ja sivistyneen perheen pöydälle sopimattomaksi kirjaksi. Mutta uutta lienee sentään monelle, että näiden tällaisten joukkoon on luettu myöskin mies sellainen kuin—Elias Lönnrot.

Ja niin kuitenkin tapahtui viisikymmentä vuotta sitten! Ajatelkaa, että tätä siivoista siivointia, vaarattomista vaarattominta hiljaista työntekijää, jonka kaikki sekä valtiolliset että kirkolliset auktoriteetit ovat asettaneet suoran suomalaisen esikuvaksi, on syytetty aivan samasta, mistä tätä nykyä niin usein syytetään sanomalehtimiehiä ja kirjailijoita. Hänetkin on asetettu pilkkaajitten penkille ja häntäkin on pidetty uudenaikaisena pakanana, hänen aikansa kannalta katsoen.

Paitsi sitä, että tällä asialla tätä nykyä on n.s. päivän kysymyksen merkitys, huvittanee se myöskin hauskana sivistyshistoriallisena ilmiönä.

Lienee kyllä tunnettu asia, että kansanlaulujemme ja runojemme kerääjä ei tämän toimensa tähden juuri ollut senaikuisen papiston suosiossa. Kuinka olisi muuten voinut ollakaan, sillä olihan vanha runoutemme kirkonmiesten mielestä pakanuuden aikuista lorua, jonka hävittäminen kuului heidän ohjelmaansa. Niiden elvyttämistä ja kansan muistoon johtamista katseltiin siis luonnollista kyllä sillä taholla karsain silmin. Mutta että Lönnrotia on syytetty niin samanlaisista asioista ja niin yhteen vivahtavilla sanoilla kuin tätä nykyä syytetään hänen vähäpätöisiä jälkeläisiään sanomalehtimiehen työssä, sen harvat tietänevät.

Eräs lähettäjä J.F.B. oli pitänyt velvollisuutenaan ottaa tätä osoittaakseen, ja varoittaakseen Suomen kansaa tuosta vaarallisesta miehestä ja hänen sanomalehdestään.

Kaikesta päättäen on kirjoittaja pappismies ja kenties on hänen nimimerkkinsä monellekin tunnettu.

Ottakaamme tähän ensin näytteeksi syytös epäsiveydestä. Siihen näkyy antaneen aihetta eräs runo »Hekalan Mari», joka on helmikuun numerossa 1836 ja jossa lauletaan rikkaan tytön sulhaspuuhista. Siinä tavataan esim. seuraavat säkeet:

»Mari sänkynsä levitti,
Paljon peittoja paneepi,
Sanoopi sanalla tuolla:
Riisu vieras vikkellästi,
Poes kintahat käsistä,
Lakki laske arkulleni,
Kengät keskilattialle,
Vilu siell' on seisoessa,
Painu tänne pakkasesta,
Siirry peittojen sisälle.»

Jääköön lukijan verrattavaksi, mitenkä likeinen on yhtäläisyys näiden säkeiden ja erään kohdan välillä muutamassa tähän aikaan paljon puheena olleessa kirjassa.

Mutta se tapa, millä senaikuinen kirkollinen kritiikki otti vastaan tämän runon, muistuttaa ainakin hyvin elävästi siitä, mitä samalta taholta on tähän aikaan sanottu samanlaisista kuvauksista.

»Tähän asti—niin kirjoittaa J.F.B.—ei yksin luonnollisille hyville tavoille ole Mehiläisessä ollut oikeata puolta. Mikä lieneekään nostanut sen sellaiseen vimmaan? Kun Lönnrot edellä mainitun runon johdosta oli sanonut, ettei siinä 'Hekkan Mariasta lausuta sen pahempaa, ettei kyllä valitettavasti monestakin työstä käy pahempia lauseita' ja kun hän vielä uskaltaa lisätä: 'Melkein lukisi koko runon hänle kunniaksi, koska siinä ei voi hänen arvoansa suuresti millään alentaa', niin ei sovi kummastella, että arvostelija 'ei toki usko yhtään Suomen sirkkuaan niin raaksi, että suuttumatta, ja vieläpä korvallekin läppäämättä' kuulisi itsestään laulettavan tällaista. 'En usko, sanon vielä kerran, Suomen tytön punottamatta ja vihastumatta toisestakaan tätä kuulevan laulettavan.'»

Kuinka monta kertaa sitä sitten on samalla ponnella vedottu Suomen naisen kasvojen punaan, vaikken tiedä millä menestyksellä!

Saman runon lopussa on sitäpaitsi kymmenkunta säettä, joita kainostelematta sanotaan »irstaisiksi». Ja jos ne todellakin siltä kannalta ovat ymmärrettävät kuin arvostelija ne näyttää ymmärtävän, niin jättää tämä vanha runous tälläkin alalla uudemman realistisen kirjallisuuden kauas jälkeensä epäsiisteydessä ja ajatuksen epäpuhtaudessa.

Rakkaudessaan kansan runouteen oli Lönnrot vielä lehdessään koettanut poistaa vääriä käsityksiä vanhoista runoista ja sanonut, että »monessa kohti maassamme on rahvaalla turha pelko runoistansa, kielletyn, luvattoman olevan, ei ainoasti tehdä, vaan laulellakin niitä».

Sen lisäksi oli hän vielä kehoittanut kansaa runontekoon, painattanut kansanrunoilijain kyhäyksiä ja antanut neuvojakin niiden tekemiseen. Yllämainittu runo oli hänen mielestään esimerkiksi sopiva. »Paljon ei puutu—kirjoittaa Lönnrot—ettei tämä runo sopisi varsin hyvin osoitteeksi eli näytteeksi, miten laadullinen naururuno muillakin kansan runoilijoilla olisi toimitettava.»

Mutta siitä hän sai mitä ankarimman kurituksen:

»Minun luullakseni, runojen ollessa sellaisia, kuin äsken esimerkiksi pantu, ei toki nimitetty pelko olisikaan turha, vaan sangen hyvä, jos vaan voisi tukahuttaa sellaisen runoilemisen innon, joka ei ainoasti päätä suoraa sodi puhdasta kristillisyyttä vastaan, vaan myös on vahingollinen luonnolliselle siistimenoisuudelle.»

Se oli siihen aikaan. Ja jotenkin samalla lailla kuin nytkin.

Sillä jos siihen aikaan olisi tehty anomus kirjailijapalkkioista, niin olisi se tietysti saanut —juuri Elias Lönnrotin julkaisuja silmällä pitäen—pappissäädystä juuri saman vastauksen kuin kirjailijapalkkioasia sai siellä näillä valtiopäivillä. Ja vielä suuremmalla syyllä, sillä olihan tuo kirjallisuus, jonka silloin katsottiin »turmelevan kansan siveellistä mieltä», varsinaista kansankirjallisuutta, jonka hävittämiseen kansan keskellä kenties olisi voinut varoja myöntää, mutta jonka kehittäminen olisi ollut kauhistus.

Seuraavassa osassa tätä kirjoitusta pyydän saada tuoda esimerkkejä siitä, millä perusteilla Lönnrotista, tästä silloisen epäsiivyyden levittäjästä, sen lisäksi vielä tehtiin—epäuskon apostoli.

II

Kaikkia niitä, joita joskus on syytetty epäsiiveydestä, on tavallisesti myöskin samalla syytetty epäuskosta. Sillä kulkevathan nämä kaksi hyvää asiaa käsikädessä ja täydentävät toisensa.

Elias Lönnrotia kohtasi syytös jälkimmäisestä vielä ankarammin kuin edellisestä. Me, jotka olemme tähän saakka luulleet, että hänen aikansa katsoi hänet yhtä uskonnolliseksi kuin mikä hän lienee todella ollutkin ja minä hän ainakin meille on esitetty juhlapuheissa ja muissa kirjoituksissa, hämmästyimme tietysti suuresti kuullessamme, että hän sai kantaa »pakanan» nimeä hänkin. Hänestä, niinkuin edellisessä osassa tätä kirjoitusta jo mainitsin, tehtiin täydellinen epäuskon apostoli.

Nekin perusteet, joilla tähän päätökseen tultiin, ovat tavattavissa ennenmainitun J.F.B:n kirjoituksessa vuoden 1840 »Mehiläisessä». Ja nekin muistuttavat hyvin elävästi eräistä hyökkäyksistä, joita tuonnoittain muutamien kirkollisten maaseutulehtien puolelta tehtiin eräitä toisia maaseutulehtiä vastaan.

Hetikohta, »Mehiläisen» ensimmäisen vuosikerran ensimmäisessä numerossa, ajoi Lönnrot loukkauksivelle. Eräässä »Muunnelmia» nimisessä kirjoituksessa selittää hän kansantajuisesti jumaluuskäsitteen syntyä ja rohkenee m.m. väittää, että on ollut ja on vieläkin kansoja, »joilla ei ole pienintäkään tietoa jumalasta». Kirjoituksensa alussa antaa J.F.B. »Mehiläiselle» sen neuvon, ettei sen pitäisi »lentämän korkeammalle kuin siivet kannattavat ja että sen tulisi muistaa päämääränsä olevan ainoastaan tässä elossa kartutella hyödytystä ja huvitusta ihmisille, ei yritelläkään kajoamaan uskonoppiin ja tulevan elämän asioihin—että luonnossaan pysyin ja oikiata päämaaliaan kohden kulkien ei taidottomuudessaan peräti hukkaan lentää hurrittaisi».

Tämän alkulauseen jälkeen seuraavat varsinaiset syytöskohdat ja todistukset:

»Mehiläinen on kyllä monasti julistanut pitävänsä P. Raamatun arvossa ja oikean uskon ainoana perustuksena. Mutta sitä ei tämän kirjoittaja jaksa uskoa, nähdessään ja kuullessaan siltä niin monta P. Raamatun oppia vastaan käyväistä menoa ja ääntelemistä. Hän rohkenee esimerkiksi päättää, jotta 'kaikki historian totuus juurraksen enemmältä muisto muistolta säilyneihin tarinoihin ja kirjallisiin tietoihin', että 'pian ainoat muinaisajan tiedot ovat etsittävät tarinoissa', että 'sekä ne, jotka epäilevät suuresti mitänä totta näissä tarinoissa löytyvän, että ne, jotka pitävät enimmästä totena, taitavat erehtyä', ettei 'historiallista totuutta silloin (vanhaan aikaan) kysytty, eikä vaadittu, vaan ainoasti luonnollista totuutta eli asian kertomista sen aikuisten ihmisten luulon ja toivon mukaiseksi, ja että ikivanhoja aikoja tutkiessa, ikäs kun uimme avaralla merellä, kussa ei rantaa erotakana'. Olisin uskonut Mehiläisen näitä puhuneen ei P. Raamatun Historiasta, vaan muista maailmallisista, ellei se taas tulisi sanomaan: 'monet kansat juontavat tarinoitansa aina maailman alkuluomuksesta, niin Juudaankin kansa pyhissä kirjoissansa, jotka vielä meilläkin ovat arvossa pidettävät'.—

»Ja muut sanokoot, minkä verran puolta tuntunee Raamatulle seuraavista sanoista: 'sen vaan sivumennessämme mainimma olevan, minkä Raamattu alkuosista kertoo, paljon selvemmän, luonnollisemman ja ylevämmän kaikkia muita Aasialaisten kansain loruja, satuja ja mieli johdannolta näistä aineista' j.n.e.—siksikuin mainittuansa kinausta, kahdestako vai useammasta alkuluodusta kaiken maan ihmiset juontavat sukunsa ja syntynsä, erotaksen asiasta Mehiläinen näillä sanoilla: 'me tämän riidan heittämmä silleen ja mainimma ilman kaikista maanpäällä nykyään löytyvistä ihmislaaduista eli roduista' j.n.e.»

Kun muistaa, mitä raamattu niin selvään opettaa ihmiskunnan esi-isistä, niin ei sovi juuri ihmetellä, jos Lönnrotin esiintuomain mielipiteiden julkilausuminen saattoi puhdasoppisen kirkonmiehen epäilemään hänen raamatullisuuttaan ja kysymään: »Mutta missäpä arvossa se pitäne P. Raamattua, joka 'heittää silleen' ratkaisemata sellaisen riidan?»

Yhtä hyvin voipi kirjoittajan kannalle asettuen ymmärtää seuraavankin syytöskohdan.

Eräässä Lönnrotin julkaisemassa ja jonkun Pieksiäisen kirjoittamassa runossa, »Kiitos Keisarille», joka oli voitollisesti taistellut turkkilaisia vastaan, lauletaan:

Voi teitä tuimat turkkilaiset,
Jumalaton julma kansa,
Pahanelkiset pakanat!
Uskon päältä usiasti
Kapinoita kauhioita,
Tappeloita tuimimpia
Harjoittelette häyjä,
Herran oppia hyveä
Estelette eksyväiset.

Näiden säkeiden johdosta uskaltaa Mehiläisen toimittaja, varomattomasti kyllä, antaa näin kuuluvan oikaisun: »Mitä turkkilaisista sanotaan, ei ole toden tosi. Turkkilaiset eivät ole *jumalattomia* eikä *pakanoita*, vaan Mahometin uskolaisia, jotka tunnustavat yhden ainoan jumalan, samaten kuin me Kristinuskovaisetkin, siinä meistä erinomattain poikkeavaiset, etteivät pidä Vapahtajata Jumalana, vaan muuna pyhänä miehenä, eivätkä palvele Jumalata muutenkaan kun yhdessä persoonassa. Pian Vapahtajan sijaan on heillä Mahometi, ei kuitenkaan jumalallisesta vaan propheetan arvosta, jonka kautta Jumala olisi ilmoittanutse.»

Tuosta selityksestä syntynyt epäluulo on terävä ase J.F.B:n kädessä Lönnrotia ja »Mehiläistä» vastaan. »En ihmettelekään, sanoo hän, että hän nureksii Pieksiäistä, kun hän mainitussa runossa sanoo 'Turkkilaisia jumalattomiksi', ja muuten kokee maalata heitä sellaisilla värillä, että lukia, joka ei heitä muista kirjoituksista tunne, pian vetää heidät kristittyin verraksi. Mutta sen vaan tähän sanon, jos ei Turkkilaiset ole jumalattomiksi sanottavat, niin ei sitten pakanatkaan, sillä jokaisellahan on jumalansa, jos ei oikia, niin kuitenkin väärä.»

Kirjoittajan pyhimpiä tunteita loukkasi myöskin se leikillisuus, joka niin usein ilmaantui Lönnrotin kirjoituksissa. Eräässä »Mehiläisen» kirjoituksessa »Nykyisistä asioista», jossa m.m. jutellaan suurista lumituiskuista v. 1835, pistetään pilaa seuraavin sanoin: »Oli kattoa myöten aitan mäkipuolista seinää vasten vahvan lumikinoksen juoksuttanut. Niin eräs matkustavainen sieltä puolen taloon lähenevä, ei tiestä tietten, eikä huonetta nähden, ajaa täyttä vauhtia hevosensa, ensinnä katolle, siitä pihalle kahdenki syllän korkialta pudoten, sillä pihan puoli oli paljas. Sattu talonväkiäkin pihalle, joka kyllä hämmästy tästä miehen, hevosineen rekineen, taivaasta putoamista, sillä ennen ei tietä sieltä ketänä hevosella alas tulleen, jos lieneekin muutamia sinne menneitä.»

Nämä viimeiset sanat, sanoo kirjoittaja »yteliksi» ja »raamattua ylenkatsovaisiksi».

Mutta lopullinen tuomio luetaan Mehiläiselle ja sen julkaisijalle seuraavassa:

»Ja vielä ytelämmäksi ja Raamattua ylenkatsovammaksi tuntuu Heinäkuun n:ossa olevan 'Tupakkirunon' jälkimaineessa tavattava juttu 'Ruotsalaisesta Pohjois-Amerikan pakanoita kääntämään lähteneestä papista', jossa siistimpään pukuun puetaan pakanain senpäiväiset lorut, kuin Kristillisen opettajan Raamatusta otettu lause, niin että jos puolenpitämättömältä kysyttäisiin, pakanallisuuden vai Kristinopin ystäväksi hän luulee sen kirjoittajaa, hän arvelematta vastais, pitävänsä hänen pakanallisuuden puoltajana.—Se vaan on vahinko, ettei Mehiläinen puhtaalla rakkaudella kohtelee uskonoppia, vaan pikemmin kiukulla ja vahingoittamisen himolla, joka on sitä vaarallisempi, jota enempi se kokee sitä peitellä, tekien itsensä raamatun ystäväksi, sen vihollinen kuitenkin todella ollen. Sentähden en voi uskoa sopimattomalle ja uskossa vahvistumattomalle rahvaalle siitä sen mennä vuonna näytetystä innosta olevan niin suurta hyödytystä, kuin siitä vahinko on, koska uskonoppi raamatullisessa puhtaudessa opetettu, opittu ja seurattu, on kaiken kansan oikian onnen perustus. Sentähden uskon heidän kädessään Mehiläisen olevan niinkuin terävän veitsen taitamattoman lapsen kädessä. Ja sentähden en minäkään ole rojhennut kehoittaa kansaa sitä lukemaan, vaikka edelläpäin mainittuin etuin tähden kyllä olisin tahtonut ja tainnutkin hankkia sille satojakin lukioita.»

* * * * *

Mitä nyt Lönnrot kaikkiin näihin syytöksiin vastasi?

Tavallisella vaatimattomuudellaan, melkein nöyryydellään pisti hän näin kuuluvan palasen J.F.B:n kirjoituksen alle: »Nyt emme tohdi lukijoitamme niin kauan yhden jos tarpeellisenkin aineen kertomisella pidättää. Vaan jos vasta tilaa saamme ja erittäinkin, jos kuulemma sitä muiltakin lukijoillemme toivottavan eli edes suattavan, niin estelemättä tahdomme sen anotun paremman selityksen lukijoillemme antaa missä taidamme. Siihen asti ajatelkaa niistä harvat lukiamme mitä kuki näkee parhaaksi eli muuten tahtoo.»

Tuo kuuluu hiukan alakuloiselta. Oliko syytetty ehkä tullut syyllisyytensä tuntoon? Vai vaikuttiko laimeaan vastaukseen se, että »Mehiläisen» aineellinen perustus oli kovertunut? Tosiasia ainakin on, että lehti seuraavassa n:ossaan ilmoitti aineellisen kannatuksen puutteessa—lakkaavansa.

En tiedä, olivatko lukijat loukkaantuneet lehden »henkeen». Jos olisivatkin niin tehneet, niin sai ainakin sen toimittaja, tuo maamme ensimmäinen »epäuskoinen» sanomalehtimies, täyden korvauksen kärsimästään vääryydestä.

Omituista kohtalon leikkiä näet on, että hänen tekemiään virsiä nyt veisataan kaikissa kirkoissa ja hänen kuvansa riippuu joka pappilan seinällä.

»Päivälehti», 1891, n:o 104 ja 105.

»SUURI VAINAJA«

Viikon on Vipunen kuollut,
Kauan Antero kaonnut.

Muistopatsasta, joka voisi vastaanottaa hänen kansalaistensa kunnioituksen, ei ole hänelle vielä olemassa hänen maansa pääkaupungissa. Se on, niinkuin minkäkin nurkkapatriootin, pystytetty kaukaiseen pikkukaupunkiin. Täällä on vain hänen hautansa.

Oli varhainen aamu, toukokuun 12 päivänä. Kun astuin portista sisään viedäkseni kukkaskimpun takatalven kylmältä routaiselta maalta hänen haudalleen ja käännyn vasemmalle käytävälle, näin hänen astelevan sieltä vastaani. En sitä ollenkaan ihmetellyt, sillä tiesinhän, että suuret miehet ilmestyvät maailmaan juuri silloin, kun niitä kipeimmin kaivataan.

Tunsin hänet heti, vaikka olikin kulunut kaksikymmentä vuotta siitä kun hänet viimeksi näin—tuossa samassa lyhyessä takissa ja kädessä tuo sama tukeva ruoko kansalaisjuhlassa Ylioppilastalolla toukokuun 12 p:nä 1881.

Astuin syrjään, annoin tietä, paljastin pääni ja aioin mennä ohi, kun hän ystävällisesti pysähtyi minut:

—Huomenta, huomenta! Saanko luvan kysyä, minne matka?—Vai sinne!—Ei maksa vaivaa, ei maksa vaivaa ... pistäkää ne tänne, tähän napinläpeen ... ei siihen, vaan tähän ... ja tulkaa ennemmin, kun teillä näkyy olevan joutilasta aikaa, pienelle kävelylle kanssani. Pelkään, etten itsestäni siellä enää osaisi minnekään.

Kun olimme tulleet ulos hautuumaan portista, jatkoi hän:

—Teki mieleni lähteä vähän katsomaan ... vähän katsomaan—

—Olen maannut vähän huonosti viime aikoina ... siellä humisee ja jyrisee ja korvissani milloin koirat haukkuvat, milloin sudet ulvoo— sanokaa, miksi ollaan tätä nykyä niin levottomia, niin hermostuneita? Onko vihollinen jo maassa, vai puoluepyörätkö ne taas niin jyräävät?

—Onhan niitä niitäkin taas jyräytetty, sanoin. On viimeinen taipaleen loppu edessä, ja täytyyhän kiirehtiä.

—Se on suomalaisen kyyti-Matin tapa semmoinen, aina semmoinen, sanoi hän. Lähtee myöhään liikkeelle, ajaa laiskasti, torkkuu taipaleella, ajaa kiinni vastaantulijaan ja kuluttaa aikaa tappeluun ja haukkumisiin, kun olisi viisaampi antaa tietä. Mutta kun majatalo vihdoinkin näkyy ja hän todellakin voisi panna tupakan ja liikkua tynesti, niin tempaa hän piiskansa, huutaa kuin hunni ja karahuttaa rattaansa portin pieleen. Vai niin, vai niin, vai siitä se jyrinä.

—»Kun tapaukset yllättivät meidät, ennenkuin se suuri uudistus oli tapahtunut ja ennenkuin se täällä tapasi yksimielisen kansan»,—niin täytyyhän jouduttaa.

—Se on siis tullut, mitä ennustin. Mutta miksi olette viivytelleet, mitä olette nahjustelleet? Tie oli selvä! Miksi ette valjastaneet kaikkia hevosia vaunujen eteen!

—Me kyllä valjastimme kukin omamme, mutta kuinka valjastimmekaan, aina vetivät ne eri tahoille kaksi kahta vastaan. Ja niin ne vetävät yhä vieläkin.

—Yhä vieläkin? Yhä vieläkin huolimatta kaikesta, mitä on tapahtunut!— Hän pysähtyi keskelle katua, pyörähti päin, puristi keppiään, rypisti kulmiaan, niinkuin olisi vaatinut minua tilille kaikesta siitä, mitä oli laiminlyöty.

—Yhä vieläkin? Ja siinäkö siis seistään?

—Jos haluatte, suuri vainaja, tehdä pienen kierroksen kaupunkiin, niin olette ehkä näkevä, että on sentään edistyttykin.

—No niin, no niin. Katsokaamme. Sitähän juuri halusinkin nähdä ... halusinkin nähdä.

Olimme tulleet sillalle, jonka alitse satamarata kulkee. Pitkä tavarajuna jyskytti juuri ohitse.

–Mikä rata tämä on? kysyi hän vilkkaasti.

–Se on Helsingin satamarata, joka on yhteydessä Joensuun, Kuopion, Oulun ja kohta Tornionkin kanssa.

–Se oli reippaasti tehty, oikein reippaasti!—Mutta nyt on helppo olla finanssipäällikkönä. Jos minulla olisi ollut satamaradat ja radat Ouluun ja Kuopioon v. 1867—. Mutta mikä on tuo lasihuone keskellä katua?

Se oli sähköraitiovaunu. Kysyin, eikö häntä ehkä haluttaisi nousta siihen, niin ajaisimme sillä keskikaupungille. Hän suostui ja oli liikkeelle lähdettyämme kovin ihmeissään ja ihastuksissaan. Minun piti tehdä hänelle tarkkaa selkoa järjestelmästä: kuinka liikevoima syntyy kaukaisella asemalla ja kuinka se sieltä tunkee joka suunnalle johtolankoja myöten ja sitten vaunun koneistoon tuota liikkuvaa heiluria myöten.

–Vai niin, vai niin, puhui hän veitikkamaisesti silmiään iskien, vai tuota »heiluvaa häntää» myöten, joka välittää voimaa säiliöstä rattaihin ja panee ne liikkeelle ja jota ilman vaunun johtaja olisi vain jarrumies—jarrumies.—

–Toden totta, toden totta, se on erinomainen keksintö. Teidän pitää muuttaa kaikki rautatiet Suomessa sähköraiteiksi ... koskelta koskelle ... säästää puuta ja polttaa vettä ... kuuletteko, muistakaa, mitä sanoin ... koskelta koskelle, sanokaa se insinööreille, sanokaa se heille!

Huomautin, että siinä ehkä oli vielä joitakin teknillisiä vaikeuksia.

–Ne ovat voitettavat! Suuri aate voittaa kaikki vaikeudet.—Juuri niin, sähköratoja kautta koko maan, yksi ainoa suuri substanssi niitä liikuttamassa... Se on hegeliläinen idea, se on dialektinen metodi, joka johtaa kaikki yhdestä ainoasta alkuvoimasta...—Seis! huusi hän yht'äkkiä, kun tultiin vanhan kirkon puistoon ... tässä nousemme alas, tahdon nähdä vanhan kotini!—ja niinkuin olisi saanut sähkösysteemin, pyöräytti vaunun johtaja jarrua ja vaunu pysähtyi.

–Katsokaa tuota somaa maalauskirkkoa keskellä näitä uusia palatseja. Se herättää sittenkin huomiota, se tekee sittenkin vaikutuksensa; se oli minulla aina silmäini edessä. Teillä pitäisi kaikilla olla silmäinne edessä maalauskirkko. Se on se, joka on Suomen kansan kulttuurin kehto.

–Sen eteen aiotaan pystyttää Lönnrotin patsas, tuonne kadun taa, sanoin minä, viitaten puistikkoon, toiselle puolen Antinkatua.

–Miksi sinne? Miksei tälle puolelle tähän suureen puistoon, näitten tuuheitten puitten varjoon.

–Se paikka odottaa teitä.

Hän kiiruhti kulkuaan. Mutta kun tulimme Yrjönkadun ja Vladimirinkadun kulmaan, ei siinä näkynyt jälkeäkään hänen vanhasta talostaan.

–Mi-mi-mitä tämä on?

–Se on Suomalainen Yhteiskoulu.

–Yhteiskoulu? Onko se taas jokin uusi kasvatusopillinen keksintö à la Casimir von Kothen?

–Se on yhteinen koulu pojille ja tytöille, jossa heitä valmistetaan Yliopistoon.

–Ja kuka keittää ruokaa? Ja kuka hoitaa lapsia?—Jos saan kysyä. Ja tämä minun vanhalla tontillani? Minä heitä opetan!

Ja hän köpitti portista sisään ja minä luulen, että hän sanoi pari kovaa sanaa mennessään.

Hän oli poissa lähes tunnin, jollaikaa astelin edestakaisin kadulla. Kulkiessani taas kerran portin ohitse näin hänet vanhassa puutarhassaan, liikkumassa puulta puulle, joita oli itse istuttanut. Äskenen ankara ilme oli poissa, hän näytti taas tyyneltä ja tyytyväiseltä.

–Hm! sanoi hän.—Siellä oli pieni pojanpoikanikin. Ne näyttivät varsin reippailta ja iloisilta, sekä tytöt että pojat. Ehkei ole hullumpaa! Johtajatar sanoi minun sanoneeni: »Ei ole olemassa ainoatakaan syytä, miksi ei naisen sivistys ylipäänsä voisi olla sama kuin miehen.»—Ehkei ole hullumpaa!—Suokaa anteeksi, että annoin teidän niin kauan odottaa. Tahdoin tutustua »tulevaisuuden kouluun» minä »vanhan koulun» mies.— Mutta kuinka hyvänsä, se on suomalainen koulu, joka on sijoitettu tuohon palatsiin.

—Tämän saman kadun varrella on vielä kaksi yhtä suurta suomalaista koulupalatsia: Suomalainen tyttökoulu ja Suomalainen Normaalikoulu.

—Kolme suomalaista koulupalatsia saman kadun varrella! Luulen, että suuri koulumies von Kothern kääntyisi haudassaan tämän kuultuaan,—sanoi hän ja hirtahti niin kuin hänen tapansa oli aina silloin, kun oli oikein hyvällä tuulella.

Jatkoimme matkaamme Vladimirinkatua ja tulimme Henrikin Esplanadiin, jossa uudet korkeat rakennukset, sikin sokin kulkevat raitiovaunut ja tavaton liike Aleksanterin- ja Itä-Heikinkatujen kulmauksessa näkyivät hetkeksi panevan hänen päänsä pyörälle. Hänen silmänsä etsivät jotakin ja löysivätkin sen vihdoinkin, Ylioppilastalon. Mutta se näytti kovin pieneltä ja kokoonkyyristyneeltä, kun sen vieressä seisoi Tallbergin suuri liikepalatsi korkeine lasisine päätyineen ja loistavine kyltteineen ja Iris-yllellisyyksineen.

Mutta yht'äkkiä hän huomasi Suomen Teollisuuskaupan pitkän nimikilven ja pysähtyi katukäytävälle. Kun olin selittänyt, että tuossa kaksi kerrosta täyttävässä kaupassa myytävät tehdas- ja käsityötuotteet olivat kaikki kotimaista tavaraa, virkkoi hän:

—Se oli minunkin lempiaatteitani. »Isänmaallisuutta voi osoittaa jokaisella inhimillisen toiminnan alalla. Ei ainoastaan kotimainen kirjallisuus kysy voimaimme ponnistamista. Mutta muista toimintahaaroista ei varmaankaan ole mitään, joka enemmän voi säilyttää suomalaista kansallisuutta kuin voimakas kotimainen teollisuus. Teollisuustoiminnan edustajat ovat kansallisuuden kannattajia, he elähtävät kansallishenkeä, kiihoittaen kansaa kohoamaan vieraiden kansain vertaiseksi.—Siinä on suurta tuossa: avata älyllä ja yritteliäisyydellä uusia lähteitä maansa elinkeinoille.» Sanoinko sen Saimassa vai Morgonbladetissa?

—Se seisoo siinä nyt, tuo komea talo, muistomerkkinä Morgonbladetin haudalla.

—Niin tekeekin, siinähan juuri oli kerran sen toimituspaikka. Se on siis kuollut, »tidning för politik, ekonomi och litteratur»?

—Ratsu seurasi ritariaan hautaan.

—Mutta Dagbladet, se vanha paraadi-orhi, se kai yhä elää ja hirtastelee ja tepastelee liberalismien yhteisillä laiturilla?

—Kuoli sekin—ei tointunut enää siitä huumavasta iskusta, jonka sai vanhan ritarin säilästä viimeisessä turnauksessa.

—Levätköön rauhassa luunsa. Tahto oli hyvä, mutta aate heikko. Ei paraskaan tahto voi mitään heikon aatteen palveluksessa. Mutta hauta kaikki sovittaa, sovittaa tyhmyydetkin. Historian tuomio heittää multansa erehtyneidenkin yli.

Olimme näitä puhuessamme tulleet Mikonkadun kulmaan.

—Talo toistaan korkeampi ja komeampi, sanoi hän.

Niinkuin kirkkoja kaikki!

Sanoin, että se oli *suomalaisen* palovakuutusosakeyhtiö Pohjolan talo tuo, joka juuri oli kuorestaan puhkeamaisillaan, ja että oli olemassa *suomalainen* tapaturmavakuutusosakeyhtiö Kullervo ja *suomalainen* henkivakuutusosakeyhtiö Suomi, joilla kaikilla oli omat talonsa tai ainakin osaa niihin.

Hän katseli yhä kohti »Pohjolan kivimäkeä», mutisi jotakin auringosta, joka tuskin tulisi sen takaa näkymään, ja virkkoi sitten:

—Niskani taitan, jos kauemmin katselen, niskani taitan.—Entä Suomalaisen Kirjallisuuden Seura? Asuu vielä vuokralla?

—Silläkin on oma talonsa, vieläpä vastapäätä Ritarihuonetta.

—Se oli toki hyvä, oli toki hyvä.

—Tässä vieressä on Kansallis-Osakepankin talo, sekin suomenmielisten perustama laitos. Voimme astua sisään, jos haluttaa.

—Ohhoh! sanoi hän. Kas sitä komeutta! Omat kaupungit, omat yhtiöt, omat pankit. Teistä on tullut äveriäitä miehiä—meillä oli vain velkoja meillä.—Hyvä on, hyvä on!—katsokaamme, katsokaamme!

—ja vahtimestarit kultakauluksiset kuin senaatin eteisessä!—Mjuka tjenare!—Niinkuin temppeli ikään pilareineen ja pylvästöineen! Mammonan temppeli!— Uskaltaako köyhä velkainen mies astua sisäänkään?

—Ilman sitä miestä, joka uudisti Suomen rahakannan, ei olisi tätä kaikkea olemassa...

—So-soo-so-soo!—Ja kansa kantaa uhrejaan alttarille ja pipittaret ja papittaret häärivät alttariensa takana ja ottavat vastaan uhreja ja antimia. Pienet somat papittaret—varsin viehättävät Vestan neidot,— jotka ylläpitävät ikuista tulta metallikupposissa ... ei saa koskaan sammua, ei koskaan sammua ... toinen toistaan somemmat, näppärämmät ... kultaset, kultanmuruset ... he, he, he!

Ja hän käännähteli siinä lattialla pilarien välissä ja hymähteli ja astahteli. Kassalta kassalle. Mutta yht'äkkiä kävi hän totiseksi.

—Hoitakaa hyvin kassan rahoja, rakkahani. Antakaa myöskin elkääkä vain ottako. Saavatko talonpoika ja torpparinpoikakin, kun tulevat pienine papereineen? Elkää koskaan unohtako sitä perustusta, jolle olette tämän talon rakentaneet. Minä tiedän minä, mitä on talonpojan rahapula ja kuinka vähällä hän on autettu.—

Elkää vain liiaksi pohattoituko. Rahapöyhkeys on kaikesta pöyhkeydestä vastenmielisin. Muistakaa, että varakkuus velvoittaa.—»Kulta ei luo neroja, mutta nero liittää helposti rikkauden antaman vaikutusvallan muihin etevämmyyksiinsä.»

Kassaneidit vähän kummastellen katselivat äijää, joka heille jotakin haasteli, vaan eivät joutuneet sitä sen tarkemmin kuuntelemaan.

—Hyvä se on kuitenkin, hyvä kuitenkin, jatkoi hän taas poistuessamme. Ehkä on suomalainen sittenkin enemmän toiminnan mies kuin puheen mies. —Hyvää jatkoa, hyvää jatkoa.

Mutta kun olimme tulleet kadulle, pysähtyi hän lukemaan pankkitalon oven pielessä olevia komeita nimilaattoja.

—»Castrén & Snellman, asianajotoimisto.»

—Omistajat Serlachius & Lassenius, lisäksi minä.

—Kaunis kyltti, kaunis kyltti... Sanokaa,—hän katsahti kulmiensa alta, mutisti suutaan ja virkkoi:—Onko myöskin olemassa »Osakeyhtiö Lönnrot & Runeberg aktiebolag»,—omistajat Andersson & Petterson?— Mutta minne me nyt menemme? Mikä Paapelin torni se on tuo, joka tuolla näkyy?

Olimme Mikonkadulla ja se oli Suomalaisen Teatterin uusi talo, joka sieltä kohosi korkeuteen ja jota vain sen ympärille käärityt telineet näyttivät enää maahan kytkevän.

—Vai niin, vai niin! Yksimielisyyden ja yksikielisyyden symboli. Kansan kaikkein korkeimman kulttuurin temppeli. Sen Parthenon, joka kohoo yli koko kaupungin, jota tulijan silmä ensiksi tervehtää ja jota tuo toinen rakennus tuossa vastapäätä riemuiten tervehtii, torin yli sille huutaen: »concordia res parvae crescunt!»—Työmme tunnustetaan, näen mä!

—Se on Ateneum, taidepalatsi.

—Cygnaeuksenkin suuri unelma toteutunut.—Ei nyt Suomen runotarten ainakaan tarvitse pelätä päätänsä kurkihirteen lyövänsä. On siinä nyt heille tilaa asettaa maalinsa korkealle, taivasta tavoitella.

Kerroin vähän vaikeuksistakin, jotka olivat olleet voitettavat, loppumattomista tonttirettelöistä, vastustajain viimeisistä ponnistuksista, jotka olivat turhaan rauenneet.

—Kunde just gissa de'! Kunde just gissa de'!—Mutta nyt se on ainakin katon alla—ja katon alla koko suomalaisuus, mikäli voin päättää. Se oli reippaasti tehty, oikein reippaasti. Sykähtelee ilosta vanha sydämeni...

Ja hetken kuluttua, kun olimme tulleet Kaisaniemeen:

—Se on siis tehty, se on siis suoritettu. Ajattelen, että vastustajatkkin jo myöntävät, että se oli niin tehtävä.—Tämä on siis se vanha viileä Kaisaniemi, jossa »lauantai-iltojen» jälkeen kevätkökösen kukunnaa kuuntelimme, kun olimme tarpeeksemme kiistelleet.—Mutta mitä pitääkään minun sanomani? Niin mitä te nyt sitten teette?

—Me taistelemme!

—Taistelette? Kenen kanssa? jos saan kysyä.

—Keskenämme tietysti, sanoin minä.

—Mutta mistä te taistelette? jos vieläkin saan kysyä...

—Sanomalehti-ilmoituksista!—sanoin minä ja minua jo vähän kummastutti, ettei hän sitä tiennyt; olisihan sen melun pitänyt sinnekin kuulua.

—Mutta mitä niissä on taistelemista?

Esitin hänelle asian: kuinka eräät ruotsinmieliset liikemiehet olivat ottaneet ne pois; kuinka sen johdosta suomalaisuuden suuri äänenkannattaja ja koko suomalaisuus, jopa isänmaakin oli joutumaisillaan huutavaan hukkaan, kuinka emme nähneet mitään mahdollisuutta selvitä tästä pulmastamme asettamalla kaikkia joukkojamme sotajalalle ja kuinka ainoa lohdutuksemme tässä suuressa hädässämme oli ollut, että hän, suuri vainajamme, jos tämän tiesi, varmaankin olisi sen johdosta haudassaan kääntynyt.

—Onhan mahdollista,—sanoi hän, vähän aikaa mietittyään, sillä tapaus oli hänelle nähtävästi uusi ja ennen sattumaton. Onhan mahdollista, ettei hän olisi ainoastaan *kääntynyt* haudassaan, vaan siitä ylösikin noussut, saatuaan tietää, että ruotsalaisten rahoilla vielä on niin suuri merkitys suomalaisuuden taloudessa. Mutta lohduttakaa itseänne sillä tiedolla, että hänen lehdellään ei ollut ilmoituksia edes senkään vertaa, että olisi saanut sen musteen maksetuksi, millä hän kirjoituksensa kirjoitti—eikä suomalaisuus kuitenkaan hukkaan joutunut. Ja sallikaa hänen myöskin sanoa, että jos hänen lehtensä olemassaolo olisi joutunut riippumaan hänen vastustajainsa ilmoitusmaksuista, hän olisi ne itse siitä poistanut.

—Sanokaa, onko teillä vielä jotakin muuta aihetta, josta taistelette?

—Ja sitä te voitte kysyä?—kiivastuin minä.—Ettekö siis tiedä, että kieleemme kahleet eivät vielä ole katkenneet! Että vankilamme vuossataiset ovet eivät vielä ole auenneet? Että on vielä virastoja, jotka käyttävät vierasta kieltä keskinäisessä kirjeenvaihdossaan—että tullihallitus antaa meille ilmoituksia, joissa ei ole suomen sanaa— että postilaitos lykkää meille lippuja, joissa ei ole suomen sanaa— että Suomen pankissa kyllä olisi papereita, joissa on suomenkin san... mutta että niitä papereita ei sieltä anneta? Eikö tämä ole sortoa, jota emme saa sietää, eikö tämä ole kansallisuutemme halveksumista, jota emme voi kärsiä? Vaan ei saa kauemmin olla niin! Me olemme herroja tässä maassa, meillä on oikeus vaatia, eikä vain pyytää! Me emme aio ottaa vastaan lahjana sitä, minkä voimme saaliinamme valloittaa.

—Nuori ystäväni...

—*Vanha*, jos saan luvan pyytää.—Mutta älkää minua keskeyttäkö! Se olisi arvoamme alentavaa, se olisi velttoutta ja taantumista, johon maata ja kansaa unettavilla rauhan huiluilla kyllä koetetaan nukuttaa, niinkuin silloinkin, kun te nousitte. Mutta se ei ole onnistuva nyt enempää kuin silloinkaan! Sillä me taistelemme kaikesta siitä, mistä te olette käskeneet ja opettaneet meitä taistelemaan. Olettehan itse sanonut että »rauhan instrumentti kelpaa ainoastaan silloin kun sitä tukemassa on sodan instrumentti»!—Me toteutamme siis *Teidän* aatteitanne! Meissä elää siis *teidän* henkenne, teidän verenne meissä kiehuu, *teidän* vihanne meissä huokuu, teidän suuri säilänne välkkää nyt kädessämme, teidän...

—Anteeksi, sanoi hän,—sallitteko minun jatkaa?

—Ja-hatkakaa vain! sanoin minä hiukan hengästyneenä.

Ja keskellä Kaisaniemen kenttää hän asettuen ryhdikkääseen asentoon à la Kaarle XII, keppi kuin miekkana kädessä, minua matkien deklamoi:

Kuningas Kustaa Adolf
Salissaan noussut on,
Vait-olon lakkauttaa
Ja alkaa lausunnon:

—

»Kahdennentoista Kaarlen
Nyt kintaat otamme,
Sen miesnä, kuninkaana
Me tehdä tahdomme:
Tuon suuren urhon miekan
Vyöllemme sidottaa,
Kuin hänkin hämmästyttää
velttoa maailmaa.»

Tahdotteko kuulla lisää:

Kuningas vielä virkkoi,
Vakaana lausui näin:
»Suomessa armeijamme
Käy yhä taaksepäin,
Toiveemme Klingsporista
On tyhjiin rauennut,
Ja Viapori mennyt,
Se pylväs kaatunut.»

Ja teidän luvallanne loppuu runo näin:

Ei tiedä aikakirjat,
Hän saiko muuttumaan
Teollaan uljahalla
Asiat Suomenmaan,
Vaan hämmästyipä kyllä
Läheisin maailmans,
Karl Lagerborg, Toll marski
Ja Piper kreivi kanss.

Enempää ei hän virkkanut—enkä minäkään.

* * * * *

Näimme vielä Suomen pankin talon, Valtioarkiston, Säätytalon ja poikkesimme siitä vielä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran talolle. Olimme nähneet kaikki nuo »omat tuvat», jotka suomalaisuuden ja kansallisuuden eri harrastukset olivat itselleen rakentaneet, kaikki nuo varastohuoneet ja työpajat, joihin sopii koota, joissa kartuttaa ja säilyttää—ja saavuimme lopulta senaatin torille.

Hän kävi yht'äkkiä totiseksi, melkein synkäksi ja kasvot värähtelivät liikutuksesta, kun hän patsasta katsellen itseksensä puheli:

—Siinä seisoo hän kuin linnansa pihalla, jonka uudelleen rakennutti. Siinä seisoo hän ja vankkoina muureina hänen ympärillään tuolla Säätytalo—täällä Kirkko, Yliopisto ja Hallitus ja tuolla edempänä Yhteiskunta ulkovarustuksena kouluineen, teollisuuksineen, kauppoineen, taiteineen, tieteineen ja kirjallisuuksineen.

»Oppi valtiosta» toteutunut, maahan perustettuna, kiveen hakattuna, korkeuteen kohoavana. Hän teki hiljaa kierroksen patsaan ympäri ja jatkoi taas sen eteen tullen:

–Kaiken sen sai Suomi häneltä, Suuriruhtinaaltaan. »Sai suojan itsenäiselle valtiolliselle asemalleen, perustuslaeilleen, perustuslailliselle vakiomuodolleen, omalle valtiotaloudelleen.—Sai suojan valtiokirkkolleen, sai sen oppi- ja uskonvapaudelleen, sai laeilleen ja kaikesta muusta kuin niistä riippumattomalle lainlaadinnalleen;—sai suojaa yhteiskuntaelämälleen ja kansan vapaalle siveelliselle ja henkiselle työlle; sai suojan perheen vapaudelle ja sen oikeudelle pitää huolta lasten ja nuorison opetuksesta ja kasvattamisesta, niin ettei tätä oikeutta valtiollisilla, Suomelle vierailla tarkoituksilla poljettu julkisissakaan oppilaitoksissa.»

Hän vaikenä hetkeksi ja sai tuskin ääntä liikutukseltaan:

–Kaiken sen saimme. »Emmekä kuitenkaan voineet tehdä mitään suojellaksemme itseämme. Roistojoukkojen käsistä täytyi meidän vastaanottaa kohtalomme. Syvästi painoi meitä hetkellä semmoisella tietä, että olemme pieni voimaton, riippuvainen kansa.» Se on niinkuin se olisi eilen tapahtunut.

–Se tuli se hetki, jota ennustin, jatkoi hän. Mutta ei tullut toki ennen kuin se suuri uudistus oli tapahtunut, ei tullut ennen kuin hento sato oli tuleentunut ja aittaansa korjattu ja ennen kuin se tapasi kansan, joka jo voi, jos tahtoo sen yksimielisenä vastaanottaa. Enkä tiedä, mikä estäisi sitä tapahtumasta.

Hän oli noussut patsaan jalustalle ja seisoi »Lain» edessä, sen jalkain juuressa.

–Sen edessä on se tapahtuva ja se on sanova, kuinka se on tapahtuva. Sillä yksi on kansallakin ohjenuora teoillensa ja yksi sen julkisilla miehillä—laki! Jos hän taipuu käskyjen viittausten alle, jotka eivät ole laillisia, vaan päinvastoin sotivat selvää lakia vastaan, niin kieltää hän vakaumuksensa siitä, mikä oikein on.

–Niin, voi ilmaantua olosuhteita, jolloin mielivalta lainaa lain leiman ja julkinen mies on kunnon miehenä velvollinen ottamaan sitäkin tarpeelliseen huomioon. Kuinka? Tuleeko hänen asettaa kaikki sitä vastaan, joka tätä varjoakin halveksuen lakkauttaa lain? Ei. Mutta hänellä on vapaus olla olematta välikappaleena lain loukkaamiseksi. Jos hän päinvastoin siihen antautuu, niin ei hän voi olla kunnon mies. Jos hän sittenkin käy semmoisesta, niin osoittaa se vain suurta yleisen mielipiteen turmelusta. Mutta varmaa on, että joka maassa ja kaikissa oloissa on niitä, jotka antavat tämän tapaiselle toiminnalle sen arvon, minkä se ansaitsee.

Hän otti rinnastaan kukan, joka oli takatalven routaiselta maalta poimittu, laski sen lain eteen ja virkkoi syvällä rintäänään, niinkuin olisi viimeisen sanansa sanonut:

–Valvo siis vartija lakia, valvo laki vartijaasi! Ja oli kadonnut.

»Päivälehti», toukok. 12 p:nä 1901.

BERGBOMIEN JÄÄHYVÄISJUHLA

Viime sunnuntaina vietetty juhla Kansallisteatterissa oli varmaankin omituisimpia ja onnistuneimpia mitä meillä koskaan on vietetty. Vaikutus, minkä siinä olleet saivat ja ottivat siitä mukaansa, on säilyvä muistona vuosikymmeniä, se on oleva yksi kulttuurihistoriamme muistopäiviä. Ensinkin juhlan aihe. Nuori on todella kulttuurimme, kun me vielä voimme katsoa kasvot vasten kasvoja niihin, jotka ovat olleet sitä alusta alkaen luomassa.

Ei missään muualla maailmassa tavattane ilmiötä semmoista kuin tämä meillä: että nykyään elävän sukupolven edessä seisoo ilmielävänä henkilöitä, jotka muualla ovat, joskaan eivät juuri tarujen takaisia, niin ainakin siellä jo aikoja sitten päättäneeseen historialliseen aikakauteen kuuluvia.

Kauan saavat italialaiset, ranskalaiset, saksalaiset, englantilaiset selailla jällellepäin sivistyshistoriansa lehtiä, ennenkuin löytävät niiden nimet, joista tiedetään tai ainakin luullaan tiedettävän, että he ovat olleet avaamassa esirippua, minkä takana kansan oma kieli ensi kerran kuului oman kansan korvaan. Ne ajat kuuluvat noissa maissa tarujen aikaan. Meillä on tuo taru todellisuutta, nykyisyyttä. Mutta kun näkee, mihin meillä nyt jo on ehditty siitä, mistä ensin aloitettiin, niin tuntuu kaikki sittenkin meilläkin tarulta. Teki sentähden melkein aavemaisen vaikutuksen nähdä noiden henkilöiden, joiden työnsä suuruuteen tai taipaleensa pituuteen nähden tuntuisi pitävän olla historiallisia henkilöitä, olevan ja liikkuvan työnsä tulosten keskellä. Se oli unta, mutta kuitenkin totta. He ovat siinä. Mutta vieläkö he todellakin ovat siinä? Ja miks'eivät he tule yhä edelleenkin olemaan? Miksi he juuri nyt menevät.

Tuo kaikki antoi juhlallisuudelle aivan erityisen aatteellisen ja tunnesisällön. Se nosti mielikuvituksen omituiseen ristilentoonsa ja milloin sai sydämen kielet värähtelemään iloa ja ylpeyttä, milloin vei mielen viehkeäksi, jopa surulliseksi.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.